

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalgs udtalelse om »Grænseoverskridende arbejdskraft inden for landbruget«

(2008/C 120/05)

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg besluttede den 16. februar 2007 i henhold til forretningsordenens artikel 29, stk. 2, at udarbejde en udtalelse om:

Grænseoverskridende arbejdskraft inden for landbruget.

Det forberedende arbejde henvistes til Den Faglige Sektion for Landbrug, Udvikling af Landdistrikterne og Miljø, som udpegede Martin Siecker til ordfører. Sektionen vedtog sin udtalelse den 31. oktober 2007.

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg vedtog på sin 440. plenarforsamling af 12.-13. december 2007, mødet den 13. december, følgende udtalelse med 104 stemmer for, 3 imod og 1 hverken for eller imod.

1. Konklusioner og henstillinger

1.1 Arbejdsmigrationen i Europa er af økonomisk karakter og en konsekvens af den frie bevægelighed for arbejdstagere i et Europa, hvor der eksisterer store forskelle i velstand mellem de enkelte medlemslande. Høj arbejdsløshed i en række af de nye medlemsstater og efterspørgsel efter billig, lavt kvalificeret arbejdskraft i de 15 gamle medlemsstater resulterer i en stadig strøm af jobsøgende.

1.2 I 2004 og 2007 blev der opnået enighed om overgangsregler, der giver de gamle medlemsstater mulighed for at regulere migrationen fra de nye medlemsstater. En af de bagvedliggende årsager hertil var, at de gamle medlemsstater ville forhindre, at en for stor tilstrømning af vandrende arbejdstagere ville føre til spændinger på arbejdsmarkedet med dertil hørende risiko for illegal beskæftigelse.

1.3 Overgangsreglerne har medført, at der er sket nøjagtig det, man ville forhindre. I sin rapport om overgangsreglernes funktion konstaterer Kommissionen, at begrænsningerne på lovligt arbejde for migranter fra de nye medlemsstater i praksis har medført en stigning i sort arbejde, proformaselvstændigt arbejde, falske angivelser om levering af tjenesteydelser og underentreprise.

1.4 Der er opstået den paradoksale situation, at der i landbruget i EU-15 er meget sæsonarbejde, der ikke kan findes tilstrækkeligt med fastboende arbejdstagere til at udføre. Der er tilstrækkeligt med vandrende arbejdstagere fra de nye medlemsstater, der ønsker at udføre dette arbejde, men mange af disse må ikke arbejde på grund af de begrænsende overgangsregler. Strømmene af arbejdskraft i landbruget varierer både efter oprindelseslande og modtagerlande. Forskellene beror navnlig på, om der findes overgangsforanstaltninger eller ej, og om de er fuldstændigt eller delvist dækkende.

1.5 I denne situation opstår der ofte sort arbejde. Det er vanskeligt at få indsamlet nøjagtige informationer om omfanget, idet der er tre parter involveret, som hver især har deres egne

bevæggrunde til at hemmeligholde disse oplysninger. Der er arbejdsgivere, der vil betale mindre end de, ifølge lovgivning eller gældende overenskomst, er forpligtet til. Der er arbejdstagere, der lader sig nøje med mindre end det de, ifølge lovgivning eller overenskomst, har krav på, og der er uærlige arbejdsformidlere, der alt for gerne organiserer ovenstående pga. de fremragende indtjeningsmuligheder.

1.6 Mange af disse formidlere arbejder med dumpingpriser, men denne priskrig betales i sidste ende af de vandrende arbejdstagere selv, der må tage til takke med et indkomstniveau, der ligger under det sociale minimum. Det sker også at arbejdsgivere, der ansætter sæsonarbejdere, betaler arbejdsformidlerne markedskonforme priser, men at formidlerne ikke betaler skatter og sociale bidrag. Derudover stikker formidlere, der arbejder som beskrevet ovenfor, ofte en del af de vandrende arbejdstageres løn i egen lomme. Der er også hjemmesider med telefonnumre i såvel Øst- som Vesteuropa, der tilbyder selvstændige arbejdstagere, for hvilke der ikke skal betales skat, arbejdsgiverafgifter, eller sociale bidrag.

1.7 Denne situation er på flere måder uønsket. Udgangspunktet må være, at vandrende arbejdstagere i alle henseender behandles på samme måde som de fastboende arbejdstagere, som de arbejder sammen med. Der må være tale om lige løn for lige arbejde, og betingelserne for adgang til den sociale sikring må forbedres. Dette er ikke alene i arbejdstagernes sociale interesse. Det er ligeledes i arbejdsgivernes økonomiske interesse (lige konkurrencevilkår) og i medlemsstaternes finansielle interesse (skattepolitisk).

1.8 Der foreligger et forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om sanktioner over for arbejdsgivere, der beskæftiger tredjelandsstatsborgere med ulovligt ophold. Dette forslag indeholder harmoniserede sanktioner over for arbejdsgivere og forebyggende foranstaltninger samt udarbejdelse af en definition af bedste praksis og udveksling af bedste praksis mellem medlemsstaterne, hvad angår anvendelsen af sanktioner over for arbejdsgivere.

1.9 Så længe begrænsningerne for migranter fra de nye medlemsstater endnu ikke er ophævet, plæderer EØSU for, at det foreslåede direktiv også skal gælde for arbejdsgivere, der ulovligt ansætter arbejdstagere fra de EU-lande, der stadig er underlagt restriktioner. Derudover mener EØSU, at det er af afgørende betydning, at EU nøje overvåger, at direktivet ikke blot omsættes til national lovgivning i alle medlemsstater, men også håndhæves i praksis.

1.10 Det er en fordel for bekæmpelsen af sort arbejde, at der eksisterer en entydig europæisk definition af arbejdsforhold, hvor der tydeligt skelnes mellem det at påtage sig en arbejdsopgave (leveringen af tjenesteydelser) og udførelsen af arbejdsopgaver i et over-underordningsforhold (arbejdskontrakt). ILO er kommet med en klar anbefaling på området. Herved får ægte selvstændige, hvis speciale går videre end levering af billig, ufaglært arbejdskraft en klarere defineret plads på arbejdsmarkedet, og arbejdstagerne får den beskyttelse, de har krav på. EØSU er godt tilfreds med, at Kommissionen har godkendt et forslag fra arbejdsmarkedets parter i den europæiske byggesektor om en undersøgelse af denne (proforma)selvstændighed, og udvalget bifalder, at Kommissionen også finansierer undersøgelsen.

1.11 Set i lyset af konsekvenserne af begrænsningerne på lovligt arbejde, er det måske bedre at se bort fra den slags overgangsregler ved kommende EU-udvidelser. EØSU anmoder også Kommissionen om at undersøge muligheden for at ophæve alle begrænsninger for arbejdstagere fra de 12 medlemsstater, der tiltrådte i 2004 og 2006. En stor del af arbejdsmarkedets parter i Europa er ligeledes fortalere for dette på betingelse af, at der på fællesskabs-, nationalt og arbejdsmarkedsniveau reelt træffes foranstaltninger til sikring af, at vandrende arbejdstagere behandles lige.

2. Indledning

2.1 Ifølge Lissabon-strategien må EU for fremtiden være en meget konkurrencedygtig vidensøkonomi baseret på bæredygtig produktion og forbrug og med en høj grad af social samhørighed.

2.2 Nutidens EU er en rimeligt konkurrencedygtig vidensøkonomi med produktions- og forbrugsmønstre, der indtil videre ikke er tilstrækkeligt bæredygtige og med en social samhørighed, der lader meget tilbage at ønske.

2.3 Denne udtalelse koncentrerer sig først og fremmest om det sidste aspekt, den sociale samhørighed. EU lægger stor vægt på økonomisk udvikling og bæredygtighed i først og fremmest produktionen. Den manglende politiske opmærksomhed om den tredje søjle i Lissabon-strategien medfører, at den sociale samhørighed ikke er til- men aftagende.

2.4 Konsekvenserne heraf ses tydeligt på arbejdsmarkedet. Omfanget af sort arbejde er stigende, og en arbejdstager, man indtil for nylig troede, var uddød for længe siden, er dukket op igen: daglejeren.

2.5 De nye daglejere tilbyder deres arbejdskraft på gaden, på steder der er kendt som »opsamlingssteder« for uærlige arbejdsformidlere. De hyres på dagsbasis, og på deres vegne betales der hverken lønskatter eller bidrag til sociale sikringsordninger, de må arbejde for mange timer pr. dag, får en timeløn, der er for lav, og nyder på ingen måde godt af arbejdsrettens beskyttelse — i det omfang en sådan eksisterer.

2.6 Indtil for et par år siden havde arbejdsmarkedet for hovedsageligt kortuddannet og ufaglært arbejdskraft en national karakter. Efter udvidelsen af EU i 2004 er der også opstået et europæisk arbejdsmarked for denne del af arbejdsmarkedet. Efter udvidelsen i 2007 vokser udbuddet af arbejdskraft på dette marked kraftigt, idet også arbejdstagere fra Bulgarien og Rumænien melder sig.

2.7 En sektor, hvor denne tendens er iøjnefaldende er landbruget. Derudover finder mange jobsøgende i et andet land ofte deres første job i navnlig denne sektor.

2.8 Med denne udtalelse vil EØSU sætte dette problem på EU's dagsorden, så de kompetente europæiske institutioner sammen med medlemsstaterne og arbejdsmarkedets parter kan finde en løsning på dette store, dybt alvorlige og — desværre stigende problem.

3. Landbruget

3.1 Landbrug består af alle økonomiske aktiviteter, hvor miljø og landskab tilpasses produktion af planter og dyr (⁽¹⁾). Alt afhængigt af produkt, produktionsmetode og velfærdsniveau gøres der brug af et stort antal forskellige teknikker, der spænder fra anvendelsen af enkle redskaber til brug af store maskiner, idet manuel arbejdskraft i stadig større grad erstattes af maskiner.

3.2 Landbrugssektoren i EU er en stor sektor. I EU bruges i alt ca. 160 millioner hektar som landbrugsjord. Der er 11 millioner landbrugsbedrifter med i alt 15 millioner beskæftigede. Det er hovedsageligt landmændene selv og deres familiedlemmer, men ca. 1 million landbrugsbedrifter har samlet set 6,5 millioner ansatte. Heraf arbejder 4,5 millioner som sæsonarbejdere, et ukendt antal heraf i et andet land end deres hjemlande (⁽²⁾). Mange af sæsonarbejderne kommer fra Polen, Bulgarien og Rumænien.

3.3 Landbruget kan underopdeles i en række forskellige aktiviteter. Husdyrart (produktion af dyr) og akvakultur (fiskeopdræt), gartnerier (dyrkning af kortcykliske afgrøder som grønsager, prydblomster, frugt og champignoner i mindre skala) og planteavl (adskiller sig fra gartnerier ved, at afgrøderne dyrkes i større skala og er mindre arbejdskrævende). Kommercielt skovbrug anses ikke alle steder i EU for at høre til landbruget. I enkelte lande er skovbrug en selvstændig sektor.

(¹) NACE-code A.

(²) www.agri-info.eu.

3.4 Landbruget producerer ikke bare fødevarer, men i stigende grad også andre produkter som blomster, skind, biobrændstoffer (biodiesel, ethanol, gas, hurtigt voksende træ), enzymer, fibre osv. Genetisk ændrede planter producerer også specialmedicin.

3.5 Landbruget er ifølge tal fra såvel ILO ⁽³⁾ som Eurofound ⁽⁴⁾ en af de farligste sektorer for arbejdstagere. Samlet set sker der årligt ca. 335 000 arbejdsulykker med dødelig udgang. Over halvdelen heraf, 170 000 dødsulykker, sker i landbrugssektoren.

4. Sort arbejde

4.1 På grund af en række juridiske komplikationer på det liberaliserede marked i EU er det ikke muligt at nå frem til en entydig definition på sort arbejde. Praktikker, der er helt almindelige i ét land (hvis der på et bestemt område ikke findes lovgivning, er der heller ingen regler at følge), anses i et andet land for at være ualmindelige eller endda en overtrædelse af gældende national lovgivning.

4.2 De nationale definitioner af sort arbejde er forskellige fra medlemsstat til medlemsstat. Det drejer sig om beskæftigelse, der ikke indgår i de officielle statistikker vedrørende den formelle økonomi. Der findes ganske vist talmateriale på området, men dette kan ofte føres tilbage til blot en enkelt kilde; det kan ikke altid verificeres og er derfor ikke altid pålideligt. Det er dog uomtvisteligt, at der i stort omfang foregår sort arbejde.

4.3 Næsten alle nationale definitioner af sort arbejde lægger hovedvægten på den manglende overholdelse af skattemæssige forpligtelser. Den manglende overholdelse af krav på området social sikring nævnes ligeledes i næsten alle definitioner. Mærkværdigt nok udgør manglende overholdelse af andre forpligtelser inden for arbejdsretten (arbejds miljø, arbejdstider, alment gyldige kollektivt aftaler) næsten aldrig en del af de nationale definitioner af sort arbejde.

4.4 Sort arbejde udføres af ikke-registrerede arbejdstagere; dette er ikke nødvendigvis vandrende arbejdstagere uden arbejds- og/eller opholdstilladelse. Også personer der er i besiddelse af de krævede dokumenter — eller personer, der ikke behøver sådanne dokumenter, fordi de er borgere i det land, hvor lovovertrædelsen foregår — arbejder sort. Personer uden gyldige dokumenter befinder sig dog i en udsat position og er derfor også lettere at udnytte end personer, der er i besiddelse af gyldige dokumenter. Den sidste gruppe har også adgang til det formelle arbejdsmarked, hvilket ikke gælder for den første gruppe.

4.5 Udover den klassiske form for lønarbejde eksisterer også den »selvstændige erhvervsdrivende uden ansatte«. Disse »selvstændige« opfattes som erhvervsdrivende, der ikke skal betales skat eller sociale bidrag for. De har selv ansvaret for indbetaling af disse bidrag.

4.6 De nyder heller ikke den beskyttelse, som arbejdsretten giver arbejdstagere. For dem eksisterer der ingen mindsteløn, ingen maksimal ugentlig arbejdstid og ingen regler for sikkerhed og sundhed på arbejdspladsen. Set i lyset af den høje risiko for alvorlige arbejdsulykker i denne sektor (se 3.5) er dette uacceptabelt. Det er helt op til disse selvstændige at aftale løn og arbejds vilkår med ordregiver.

4.7 Disse selvstændige var oprindeligt erfarne specialister, der havde opnået færdigheder inden for specifikke fag. Generelt var det nødvendigt med årelang erfaring for at nå det niveau for en udlært og uddannet fagmand, der skulle til for at klare sig som selvstændig.

4.8 Som følge af outsourcing og den voksende udlicitering efter videregivelsen af ikke-kerneopgaver udføres der for tiden langt flere arbejdsopgaver end blot specialiserede i underentreprise. En lille kerne af fastansat og erfarent personale er tilstrækkeligt, idet udførelsen af de ofte enkle arbejdsopgaver i stigende grad sker i underentreprise. Efterspørgslen efter den slags arbejdskraft imødekommes af en stor gruppe nye selvstændige, der melder sig på arbejdsmarkedet. Det største speciale for mange af de nye selvstændige er først og fremmest levering af billig, ufaglært arbejdskraft.

4.9 Reelt er der tale om en form for proformaselvstændighed, der i slutningen af 1980'erne blev brugt til eksport af arbejdsløshed fra Irland og Storbritannien. Indtil det tidspunkt indeholdt den engelske lovgivning et antal garantier, der blev anvendt til at undersøge, om selvstændige reelt levede op til en række krav. Et af disse krav gik på, at den selvstændige skulle være en erfaren specialist inden for et særligt fag. Den daværende engelske regering afskaffede i sin tid disse kriterier, hvilket resulterede i, at langt flere personer kunne lade sig registrere som selvstændige og arbejde på kontinentet uden at være underlagt arbejdsretten i medlemsstaterne der ⁽⁵⁾.

4.10 Dette fænomen er i øvrigt ikke længere udelukkende angelsaksisk. På en konference om arbejdstageres fri bevægelighed har en polsk regeringstalsmand f.eks. fortalt, at den polske regering opfordrer arbejdsløse landsmænd til at lade sig registrere som selvstændige ⁽⁶⁾. På den måde kan de omgå alle restriktioner, i det omfang de stadig gælder for arbejdstagere i de øvrige medlemsstater, og arbejde overalt. På den måde bruges definitionen selvstændig regelmæssigt helt bevidst som en proformakonstruktion med det formål at omgå lovgivning eller arbejdsretlige regler i en kæde af underentrepriser. Gennem kvælertagskontrakter med disse selvstændige, der ofte formidles gennem arbejdsformidlere, bliver også ansvaret for overholdelsen af forpligtelser på skatte- og socialsikringsområdet skubbet nedefter.

⁽³⁾ International Labour Organisation, FN's internationale arbejdsorganisation i Geneve.

⁽⁴⁾ European foundation for the improvement of living and working conditions, Dublin.

⁽⁵⁾ European Institute for Construction Labour Research.

⁽⁶⁾ FAFA-konference om fri bevægelighed for arbejdstagere den 1. juni 2006 i Oslo, www.fafa.no.

4.11 I byggesektoren er dette også et ofte set fænomen, og byggeriet har i langt højere grad end landbrugssektoren foretaget undersøgelser. Der er store ligheder mellem disse sektorer, der først og fremmest har de tre største risikofaktorer vedrørende sort arbejde til fælles: arbejdskraftintensivt arbejde af midlertidig karakter, der hovedsageligt udføres af udenlandske arbejdstagere. Arbejdsmarkedets parter i den europæiske byggesektor har imidlertid erkendt denne risiko og bedt Kommissionen støtte en undersøgelse af fænomenet (proforma)selvstændighed i 18 medlemsstater. Kommissionen har accepteret denne anmodning, og inden årets udgang udbydes dette forslag til undersøgelse i licitation på europæisk niveau.

4.12 Idet en europæisk rammelovgivning for de forskellige former for arbejdsforhold fortsat mangler, eksisterer der et spillerum for en tvivlsom handel med billig arbejdskraft. Dette har alvorlige skadelige bivirkninger på europæisk niveau. Kommissionen konkluderer selv dette i sin »Rapport om, hvordan de overgangsordninger, der er fastsat i tiltrædelsestraktaten fra 2003, har fungeret«, hvor det konstateres, at »restriktionerne kan have tilskyndet statsborgere fra de 8 nye medlemsstater til at se sig om efter andre metoder til at udføre økonomisk aktivitet i de 15 gamle medlemsstater, hvilket afspejles i en usædvanligt stor indstrømning af udstationerede arbejdstagere eller proformaselvstændige«⁽⁷⁾.

4.13 I samme rapport konstaterer Kommissionen: »Idet de anerkendte, at immigrationsstrømmene fra de 8 nye til de 15 gamle medlemsstater havde været beskedne, understregede arbejdsmarkedets parter kraftigt, at udhuling af arbejdstagerrettigheder og »social dumping« bør undgås. De påpegede også, at restriktioner på lovligt arbejde rent faktisk medfører en spredning af udokumenteret arbejde og falske angivelser om selvstændig erhvervsvirksomhed (proformaselvstændige), levering af fiktive tjenesteydelser og underentreprise«. Lidt senere i rapporten ændrer Kommissionen på billedet af, at migrationsstrømmene ikke har været særlig store, med en bemærkning om, at »Derudover kan de reelle immigrationsstrømme i det udvidede EU være større, end det fremgår af dataene i denne rapport, da sort arbejde ikke i fuldt omfang fremgår af de officielle statistikker«. Kommissionen konkluderer således, at restriktioner på tilgangen til arbejdsmarkedet alt i alt kan føre til en stigning i omfanget af sort arbejde.

4.14 Gartnerisektoren i Nederlandene f.eks., den landbrugssektor der har flest beskæftigede, talte i 1992 i alt 54 200 FTE's (Full Time Equivalents). Næsten 87 % af arbejdstagerne var fast ansatte, lidt over 13 % var tilknyttet virksomheden på anden vis (vikarer, midlertidigt ansatte, (proforma)selvstændige). I 2005 talte sektoren 59 000 FTE's, heraf var lidt over 61 % af arbejdstagerne fastansatte og næsten 39 % var tilknyttet virksomheden på anden vis. Vær opmærksom på, at der vel at mærke er tale om tal for den formelle økonomi. Skønsmæssigt arbejdede der i foråret 2007 yderligere 40 000 FTE's uformelt i sektoren⁽⁸⁾,

men der er tydelige tegn på, at andelen af sort arbejde i gartnerisektoren har været jævnt aftagende, siden de begrænsende overgangsregler for EU-borgere fra lande, der tiltrådte i 2004, blev ophævet.

5. Arbejdstagerrettigheder under pres

5.1 De seneste år har vist, at indførelsen af restriktioner for tilgangen til arbejdsmarkedet ofte har en modsatrettet virkning. Det kan føre til, at lovgivning og arbejdsretlige regler omgås. For jobsøgende fra Rumænien og Bulgarien gælder indtil 31. december 2008 ingen begrænsninger i Estland, Letland, Litauen, Polen, Slovakiet, Tjekkiet, Sverige, Finland, Cypern og Slovenien, dog er disse personer forpligtet til at lade sig registrere i de tre sidstnævnte lande. I de øvrige 15 EU-lande gælder der restriktioner for jobsøgende fra Rumænien og Bulgarien⁽⁹⁾. For jobsøgende fra de 10 medlemsstater, der tiltrådte i 2004, gælder der også fortsat begrænsninger, men i færre lande, og de er mindre restriktive end for borgere fra Bulgarien og Rumænien⁽¹⁰⁾.

5.2 Arbejdsmigrationen i EU er af økonomisk karakter og en konsekvens af den frie bevægelighed for arbejdstagere i et EU, hvor der eksisterer store forskelle i velstand mellem de enkelte medlemslande. Høj arbejdsløshed i en række af de nye medlemsstater og efterspørgsel efter billig, ufaglært arbejdskraft i de 15 gamle medlemsstater resulterer i en stadig strøm af jobsøgende.

5.3 Mange af disse jobsøgende finder beskæftigelse i landbruget, idet der i denne sektor pga. sæsonudsving er stor efterspørgsel efter ekstra arbejdskraft under høsten. Det er også en sektor, hvor risikoen for social dumping er større end i andre sektorer. Bl.a. fordi der i en række medlemsstater ikke findes kollektive overenskomster i landbruget, eller fordi de kollektive overenskomster på landbrugsområdet, der findes i en række tilfælde, ikke er generelt bindende.

5.4 Sæsonarbejde er et strukturelt element i det europæiske landbrug. En bæredygtig og effektiv landbrugsproduktion er ikke mulig uden brug af fleksibel arbejdskraft. Sæsonarbejdet i landbruget udføres for en stor dels vedkommende af vandrende arbejdstagere. I visse tilfælde opstår der problemer, der bringer den sociale samhørighed i fare.

5.5 Vandrende arbejdstagere, der arbejder på det formelle arbejdsmarked, er ofte allerede billigere end fastboende arbejdstagere, idet arbejdsgiveren slipper for at betale en række bidrag for disse ansatte. Det gælder f.eks. bidrag til uddannelsesfonde i sektoren og til pensionsfonde. Vandrende arbejdstagere fra de 10 EU-lande, der tiltrådte i 2004, og for hvem der i en række gamle EU-lande stadig gælder begrænsninger på arbejdsmarkedet, arbejder ofte til dels sort, idet ikke alle præsterede arbejdstimer meldes til skattevæsenet. Vandrende arbejdstagere fra

⁽⁷⁾ KOM(2006) 48 endelig.

⁽⁸⁾ Productschap Tuinbouw, www.tuinbouw.nl.

⁽⁹⁾ http://ec.europa.eu/employment_social/free_movement/enlargement_en.htm.

⁽¹⁰⁾ <http://ec.europa.eu/eures/home.jsp?lang=da>.

Bulgarien og Rumænien, der er underlagt endnu flere restriktioner, er gennemgående helt afhængige af den sorte økonomi. I denne sorte økonomi betales ikke alle præsterede arbejdstimer, der betales alt for lav en timeløn, eller arbejdstagerne bliver gennem kvælertagskontrakter tvunget til at arbejde som (proforma)selvstændige.

5.6 ILO har en række konventioner til håndtering af den problematik, der behandles i denne udtalelse. Det er konvention nr. 97 (indvandring af arbejdskraft, 1949), 143 (vandrende arbejdstagere, 1975), 181 (private arbejdsformidlingsagenturer, 1997) og 184 (sundhedsbeskyttelse i landbruget, 2001). Konventionerne 97 og 181 er **ikke** ratificeret af 17 ud af de 27 EU-medlemsstater. Konvention 143 er **ikke** ratificeret af 22 EU-medlemsstater, konvention 184 er **ikke** ratificeret af 24 medlemsstater. Ikke én af de 27 nuværende EU-medlemsstater har ratificeret alle fire konventioner ⁽¹¹⁾. ILO er derudover kommet med en anbefaling om kontraktforhold ⁽¹²⁾. Det centrale punkt i anbefalingen er en forbedring af lovgivningen på nationalt niveau i alle lande med det formål at skabe en klar og harmoniseret skelnen mellem selvstændige og arbejdstagere. Dette er nødvendigt, hvis der skal sættes en stopper for det stigende antal svigagtige former for praksis, der går ud på at tilsløre, at personer er arbejdstagere og i stedet lade det se ud som om, at de er selvstændige ⁽¹³⁾.

6. Håndhævelse af arbejdstagerrettigheder

6.1 Udgangspunktet må være, at vandrende arbejdstagere i alle henseender behandles på samme måde som de fastboende arbejdstagere, som de arbejder sammen med. Der må være tale om lige løn for lige arbejde, og betingelserne for adgang til den sociale sikring må forbedres. Dette er ikke alene i arbejdstagerens sociale interesse. Det er ligeledes i arbejdsgivernes økonomiske interesse (lige konkurrencevilkår) og i medlemsstaternes finansielle interesse (skattepolitisk). Dette udgangspunkt gælder langt fra over alt. I Nederlandene har arbejdsmarkedet påpeget, at de i forbindelse med ophævelsen af overgangsreglerne for borgere fra de EU-lande, der tiltrådte i 2004, pr. 1. maj 2007 ville samarbejde om kontrol med efterlevelse af lovgivning og regler på det sociale område og inden for arbejdsretten. Myndighederne gav et tilsagn om politisk opbakning. Dette har ikke hidtil givet målbare resultater.

6.2 Der foreligger et forslag til Europa-Parlamentets og Rådets direktiv om sanktioner over for arbejdsgivere, der beskæftiger tredjelandstatsborgere med ulovligt ophold ⁽¹⁴⁾. Dette forslag indeholder harmoniserede sanktioner over for arbejdsgiverne og forebyggende foranstaltninger samt udarbejdelse af en definition af bedste praksis og udveksling af bedste praksis mellem medlemsstaterne, hvad angår anvendelsen af sanktioner over for arbejdsgivere.

6.3 Baggrunden for dette forslag er det stærkt stigende antal illegale migranter fra tredjelandslande, der opholder sig ulovligt i EU (skønsvist mellem 4,5 og 8 millioner). Dette fører til sort

arbejde; landbruget er udover byggesektoren, restaurationsbranchen og rengøringsindustrien en af de fire sektorer, hvor det sorte arbejde hovedsageligt foregår. Europa-Parlamentet og Rådet konkluderer i forslaget, at den ulovlige beskæftigelse »ligesom sort arbejde, der udføres af EU-borgere, medfører tab for statskassen, ligesom ulovlig beskæftigelse kan trykke lønnen, forværre arbejdsforholdene og forvride konkurrencen mellem virksomhederne, samtidig med at de, der arbejder sort, ikke nyder godt af sygeforsikring og pensionsrettigheder«.

6.4 I deres rapport om, hvordan de overgangsordninger, der er fastsat i tiltrædelsestraktaten fra 2003 (perioden 1. maj 2003 — 30. april 2006) har fungeret, fastslår de europæiske arbejdsmarkedets parter »at restriktioner på lovligt arbejde rent faktisk har medført en spredning af sort arbejde, proformaselvstændigt arbejde, falske angivelser om levering af tjenesteydelser og underentreprise«. Set i lyset af disse erfaringer ville det være bedre at ophæve alle restriktioner for arbejdstagere fra de 12 medlemsstater, der tiltrådte i 2004 og 2007 og dermed skabe lige vilkår for alle. Størstedelen af arbejdsmarkedets parter i Europa er ligeledes fortalere for dette på betingelse af, at der på fællesskabs-, nationalt og arbejdsmarkedsniveau reelt træffes foranstaltninger til sikring af, at vandrende arbejdstagere behandles på lige vilkår.

6.5 Så længe disse restriktioner endnu ikke er ophævet, opfordrer EØSU til, at direktivforslaget om sanktioner over for arbejdsgivere, der beskæftiger tredjelandstatsborgere med ulovligt ophold i EU, også gælder for arbejdsgivere, der ulovligt beskæftiger arbejdstagere fra de EU-lande, der fortsat er underlagt restriktioner. Derudover mener EØSU, at det er af afgørende betydning, at EU nøje overvåger, at direktivet ikke blot omsættes til national lovgivning i alle medlemsstater, men også håndhæves i praksis.

6.6 Derudover tager direktivet fat på de store forskelle, der eksisterer med hensyn til kontrolforanstaltningernes kvalitet og regelmæssighed og strafudmålingen mellem de enkelte medlemsstater. En arbejdsgiver i Nederlandene, der afsløres i at gøre brug af ulovligt beskæftigede, står til en bøde på maksimalt 6 700 euro pr. arbejdstager. I Belgien lyder bøden på 20 000 euro, i Luxembourg 50 000 euro. Men der er også medlemsstater, hvor der endnu ikke er sanktioner over for arbejdsgivere, der gør sig skyldige i anvendelsen af ulovlig arbejdskraft.

6.7 Udveksling af gode eksempler er en vigtig del af den proces, der skal føre til en bedre social samhørighed. Under høringen i Plovdiv ⁽¹⁵⁾ blev der nævnt en række gode eksempler, herunder:

— Etableringen af et internationalt fagforeningsråd i den østrigsk/ungarske grænseregion Burgenland ⁽¹⁶⁾. Fagforbund fra Østrig og Ungarn arbejder her sammen for at overvåge, at det grænseoverskridende arbejde foregår ifølge lovgivning og regler.

⁽¹¹⁾ <http://www.ilo.org/ilolex/english/convdisp1.htm>.

⁽¹²⁾ ILO (2006) Employment Relationship Recommendation R 198.

⁽¹³⁾ Amsterdam Institute of Advanced Labour Studies.

⁽¹⁴⁾ KOM(2007) 249 endelig.

⁽¹⁵⁾ Plovdiv, Bulgarien den 18. september 2007.

⁽¹⁶⁾ www.igr.at.

- Certificeringen af det såkaldte »gangmaster-system« i Storbritannien ⁽¹⁷⁾. Ved hjælp af en streng kontrol certificerer myndighederne reelle »gangmasters«, som i landbrugssektoren er de vigtigste formidlere med hensyn til at tilfredsstille efterspørgslen efter sæsonarbejde. ILO nævner eksplicit dette system som et godt eksempel i sine publikationer.
- I Belgien er arbejdsmarkedets parter i landbrugssektoren blevet enige om et velfungerende administrativt kontrolsystem til forebyggelse af sort arbejde ⁽¹⁸⁾.
- I Nederlandene har arbejdsmarkedets parter i 2007 indført et certificeringssystem, der skal garantere en effektiv kontrol med efterlevelsen af sociale standarder og arbejdstagerrettigheder for midlertidigt ansattes vedkommende ⁽¹⁹⁾. Ordningen lider endnu af enkelte børnesygdomme, men hensigten er god og udviklingen opmuntrende.
- I Italien blev arbejdsmarkedets parter, beskæftigelses- og landbrugsministeren i september 2007 enige om et

omfattende program til bekæmpelse af sort arbejde og proformaselvstændighed i landbrugssektoren ⁽²⁰⁾.

- ILO har udviklet programmer til regulering af private arbejdsformidlere og til forebyggelse af, at vandrende arbejdstagere gennem tvivlsomme formidlere havner i menneskehandel og tvangsarbejde. Programmerne er rettet mod lovgivere, arbejdstilsyn, politiet mm.

6.8 De situationer, der beskrives i en række af disse eksempler, kan ikke alle helt sammenlignes med situationen for arbejdstagere fra Bulgarien og Rumænien, der søger arbejde i det gamle EU-15. De ungarske arbejdstagere, der arbejder i Burgenland, tager f.eks. hjem hver aften, de rumænske og bulgarske arbejdstagere er væk hjemmefra i månedsvis. Misbrug forekommer også i disse situationer, men i langt mindre omfang, og en aktiv regelhåndhævelse kan hurtigt afsløre overtrædelser og sanktionere disse. Det generelle indtryk er da også, at arbejdsbetingelserne for disse personer er socialt acceptable.

Bruxelles, den 13. december 2007.

Dimitris DIMITRIADIS

Formand for

Det Europæiske Økonomiske og Sociale Udvalg

⁽¹⁷⁾ www.gla.gov.uk.

⁽¹⁸⁾ www.limoso.be, www.ksz.fgov.be/En/CBSS.htm.

⁽¹⁹⁾ www.normeringarbeid.nl.

⁽²⁰⁾ www.lavoro.gov.it, www.lavoro.gov.it/NR/rdonlyres/7E345511-29CC-4D81-B502-225F85070D3C/0/new_n12ottobre07.pdf.